

«TIQXMMI» Milliy tadqiqot universiteti

FAN: Qishloq xo`jaligi texnikalaridan foydalanish va texnik servis asoslari

4-Mavzu: Qishloq ho`jaligii agregatlarini ish unimini oshrih yo`llari (**boshi**)

Farmonov Erkin Tolibovich

Muhandislik tizimlarni boshqarish kaf. prof., v.b., t.f.d.

4- Mavzu Qishloq xojaligi agregatlarini ish unumini oshirish yo`llari

Reja:

- 1. Ishlab chiqarish faoliyati logistikasini rivojlantirish asoslari;**
- 2. Resurs tejoychi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;**
- 3. Ish unumini oshirishda smena vaqtidan foydalanishni yaxshilash bo`yich chora-tadbirlar.**

Kirish

- Zamonaviy qishloq xo'jaligi korxonalarini murakkab biotexnosotsial (BTS) tizimlar bo'lib, quyidagi tizimlardan iborat: ijtimoiy S (odamlar), texnik T (mashina birliklari, mashinalar, uskunalari) va biologik B (qayta ishlangan muhit, o'simliklar, hayvonlar va boshqalar). Murakkab ierarxik tizim faoliyatining samaradorligi uning quyidagi tizimlarining muvofiqlashtirilgan ishi bilan erishiladi va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun logistikani amalga oshirish orqali oshirilishi mumkin. Logistika butun BTS tizimiga nisbatan ishlab chiqilishi kerak.

1. Ishlab chiqarish faoliyati logistikasini rivojlantirish asoslari

- Dala mexanizatsiyalashgan ishlarda MTA dan foydalanish logistikasini ishlab chiqishda quyidagi tadbirlar ishlab chiqilishi kerak:
- - qishloq xo'jaligi ekinlarini etishtirish va yig'ish uchun mavjud texnologiyalarni takomillashtirish yoki yangi texnologiyalarni tanlashni asoslash;
- - tanlangan texnologiyalarni amalga oshirish uchun qishloq xo'jaligi texnikasini tanlash;
- -operatsion texnologiyalarni joriy etish;
- -xo'jalik mutaxassisleri va mexanizatorlari (ijrochilari) malakasini oshirish.
- Taklif etilayotgan tadbirlar tizimi parametrlarga ko'ra tuzilishi kerak: amalga oshirish vaqti, rahbarlar va ijrochilar.

1. Ishlab chiqarish faoliyati logistikasini rivojlantirish asoslari

- Ishlab chiqarish operatsiyalari quyi tizimining samaradorligini oshirishga quyidagi algoritmgaga muvofiq har bir faoliyat uchun quyidagi savollarni ishlab chiqish orqali erishiladi:
 - qishloq xo'jaligi ekinlarini etishtirish va yig'ish texnologiyalari;
 - - tanlangan texnologiyalarni amalga oshirish uchun qishloq xo'jaligi texnikasini tanlash;
 - - operatsion texnologiyalarni joriy etish;
 - -xo'jalik mutaxassislari va mexanizatorlari (ijrochilari) malakasini oshirish.
- Taklif etilayotgan tadbirlar tizimi parametrlarga ko'ra tuzilishi kerak: amalga oshirish vaqti, mutaxassislar va ijrochilar.
- Ishlab chiqarish operatsiyalari quyi tizimining samaradorligini oshirishga quyidagi algoritmgaga muvofiq har bir faoliyat uchun quyidagi savollarni ishlab chiqish orqali erishiladi:

1. Ishlab chiqarish faoliyati logistikasini rivojlantirish asoslari

- -qishloq xo'jaligi ishlarini bajarishda sarflangan samarasiz vaqtni o'z ichiga olgan holda, MTA unumi va sifatining quyi tizimi faoliyati va haqiqiy ko'rsatkichlarini tahlil qilish.
- -aniqlangan kamchiliklar sabablarni aniqlash.
- -texnik quyi tizim faoliyatidagi kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlari amalga oshirish rejasini ishlab chiqish.
- -MTA ish unumi va sifatini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasini amalga oshirishni tashkil etish va ta'minlash (moddiy-texnik, moliyaviy, kadrlar va boshqalar).
- -rejaning bajarilishini nazorat qilish.
- Ushbu chora-tadbirlarning eng muhimi texnologiyani takomillashtirishdir. Texnologiyani takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari yer unumdorligini oshirish va resurslarni tejashdir.
- Hozirgi vaqtda mehnat, energiya, moddiy-texnika, moliyaviy, shuningdek, tabiiy resurslarni tejash - tuproqqa zararli ta'sirlarni kamaytirish, uning agrotexnik xususiyatlarini saqlash va oshirishga o'tish zarurati keskinlashdi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishning bunday texnologiyalari resurslarni tejash deb ataladi.

2. Resurs tejoychi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;

- Resurs tejoychi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari shudgorlashdan to`liq voz kechgan holda tuproqqa ishlov berishni minimallashtirish va hech qanday mexanik ishlovsiz dehqonchilikka bosqichma-bosqich o`tish, mineral o`g`itlardan foydalanishni qisqartirish va pestitsidlardan butunlay voz kechishdir. Yovvoyi o'tlar, zararkunandalar va kasalliklarga qarshi kurashda pestitsidlardan foydalanishni bartaraf etish uchun resurslarni tejoychi texnologiyalar turli o'simliklarning tabiiy o'zaro qarama-qarshiligiga asoslangan biologik kurash usullarini o'z ichiga oladi [3].

2. Resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;

2. Resurs tejoychi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;

- 2.1-rasim. Dalaga ishlov berayotgan keng qamrovli kombinasiyalashgan agreganing umumiy ko`rinishit [4].
- Tuproq unumdorligini oshirish, tuproq ifloslanishini kamaytirish va energiya intensivligini kamaytirish uchun yashil o'g'itlardan foydalanishni kengaytirish kerak. Resurslarni tejoychi texnologiyalarni joriy etishdan maksimal samaraga erishish uchun quyidagi ishlarni bajarish kerak:
- -mahalliy iqlim va tuproq sharoitlariga, minimal, asta-sekin nolga aylanadigan, ishlov berish sharoitlariga eng oson moslashadigan, munosib mahsulot sifatiga ega bo'lgan yuqori mahsuldor navlarini tanlash;

2. Resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;

- -dala sanitariyasi uchun o'zgaruvchan o'simliklarning allopatik xususiyatlaridan foydalanadigan almashlab ekishlarni joriy etish, sovuq davrdagi tor bargli ekinlar va issiq davrdagi keng bargli ekinlarni almashtirish, o'simliklarni oziqlantirish uchun tuproq tarkibidagi kimyoviy moddalardan foydalanishni sezilarli darajada yaxshilash;

2. Resurs tejevchi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;

- tuproqdan ozuqa moddalarini olib tashlashni kamaytiradigan o'simlik qoldiqlarini boshqarish tizimini yaratish va joriy etish;
- shudgorlashsiz, organik moddalarni oksidlantirmasdan va uglerodni olib tashlamasdan tuproqni biologik yumshatish uchun sharoit yaratish;
- tuproqning tabiiy nitrifikatsiyasi uchun er osti kunduzgi shudring hosil bo'lishi va undan foydalanish uchun sharoit yaratish, chirindi miqdori va to'planishini oshirish, asosiy oziq moddalar bo'yicha tuproq muvozanatini oshirish;
- harakatlantiruvchilarning tuproqqa ta'sirini va ishlov berish agregatlarining xarajatlarini kamaytiradigan texnikalarni tanlash, dalada mexanizatsiyalashgan ishlarni qisqa muddatlarda va eng qulay agrotexnik muddatlarda bajarish va qishloq xo'jaligi texnologiyasi talablariga to'liq mos ravishda, har qanday mashinaning dala bo'ylab o'tish sonini cheklash;

2. Resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;

- -Kultivator-urug' ekuvchi komplekslarining ish kengligi, asosan, ekiladigan ekinlar maydoniga, dala konturlari va erlarning kattaligiga, ishchi organlarning koustruksiyasini tanlashga - ekiladigan urug'lar turiga, ekish usullariga, ishlatiladigan mineral o'g'itlar va dalalarning tosh bilan ifloslanishiga bog'liq. Traktorni tanlash agregatning ish kengligiga, tarkibiga va tuproq turiga bog'liq.
- Masalan, bitta 18 metrli majmua 10 ming hektargacha bo'lgan maydonda qishloq xo'jaligi ekinlarini etishtirishi mumkin, 9 metrli majmua mos ravishda 5 ming hektargacha bo'lgan maydonda kichik, o'rta yoki yirik ekish uchun g'altaklar bilan jihozlanishi mumkin, lekin agregatlar ishchi organlarning qotirgichlarini (masalan, kesish murvatlari) yoki undan murakkabroqlardan himoya qilish uchun agregatning to'xtab qolishiga yo'l qo'ymaydi. Kompleks nafaqat qattiq granulalarni, balki suyuq mineral o'g'itlarni ham bir vaqtning o'zida qo'llash uchun konteyner treylerini o'z ichiga olishi mumkin.

2. Resurs tejoychi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari;

- Tabiiy, iqlim va landshaft sharoitlariga qarab, agregatning traktori iqlim nazorati uskunalari va sun'iy yo'ldosh navigatsiya tizimlari va oldingi dovonga nisbatan parallel haydash bilan jihozlangan bo'lishi mumkin. Asosiy agregatga texnologik xizmat ko'rsatish uchun yordamchi agregatlar uchun mashinalarni to'g'ri tanlash ham muhimdir.
- Har qanday texnologiyani amalga oshirishning muvaffaqiyati texnologiyaga kiritilgan har bir operatsiyani malakali amalga oshirish bilan belgilanadi. Har qanday bosqichda xatolik butun ish natijalarini sezilarli darajada yomonlashtiradi yoki hatto bekor qiladi, chunki ko'p hollarda dala ishlaridagi kamchiliklar tuzatib bo'lmaydi.

2. Resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo`nalishlari

- Shuning uchun yangi texnika va texnologiyalarga asoslangan operatsion texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish zarur. Ularni ishlab chiqishda shuni yodda tutish kerakki, ish tezligi va agregatlarning ish kengligi sezilarli darajada oshishi tufayli samarasiz vaqt xarajatlarining og'irligi oshadi, shuning uchun resurslarni tejashni amalga oshirishda texnikaning ish unumi hisoblashda. texnologiyalar, unumdorlik nazariyasining cheklovchi qonuniyatlarini hisobga olish kerak.